

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete
för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan
vid Jämtlands Gymnasium Wången
i Krokoms kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Jämtlands Gymnasium Wången	sid. 2
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 4
Metod och material	sid. 8

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Jämtlands Gymnasium Wången i Krokom kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan, (se metodavsnitt). Resultatet avser således endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Jämtlands Gymnasium Wången besöktes den 26-28 januari 2015. Ansvariga har utredare Malin Salemyr och Annica Emmervall varit. I denna rapport redovisar utredarna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Jämtlands Gymnasium Wången

Wångens gymnasieskola är en del av Jämtlands Gymnasium och ligger i byn Alsen i Krokoms kommun, cirka tre mil utanför Krokoms tätort.

Wången är ett utbildningscentrum för trav- och islandshästsport och skolan erbjuder gymnasieutbildning på de nationella programmen naturbruksprogrammet samt introduktionsprogrammet programinriktat individuellt val. Det finns idag drygt 70 elever fördelade över de tre årskurserna. Gymnasieutbildningen vid Wången är riksrekryterande vilket innebär att flertalet elever bor i elevbostäder i anslutning till skolan under läsåret.

Skolan leds av en rektor. Huvudman för skolan är Jämtlands Gymnasieförbund. Skolan har ett elevhälsoteam bestående av rektor, skolsköterska och kurator. Specialpedagogisk kompetens samt skolpsykolog beställs vid behov från en central elevhälsa inom Jämtlands Gymnasieförbund. Skolan har även en studie- och yrkesvägledare anställd på tio procent.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknad och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från varje elevs behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är när eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen** och/eller **har hög frånvaro i skolan**. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ursprung i skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga Studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden.

Utvecklingsområden

Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven och om eleven är involverad i arbetet med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Granskningen innefattar också om och hur åtgärderna och effekter av dem följs upp och utvärderas.

De elever som utgör urvalet på Wångens gymnasium upplever att skolan signalerar om eleverna halkar efter i skolarbetet på olika sätt. Eleverna beskriver i intervjuer att det sker genom att såväl lärare som mentorer för regelbundna samtal med eleverna och att lärare påtalar om eleven missat något moment, har eller riskerar att få ett F eller har hög frånvaro. I elevernas redogörelser ges ett exempel på hur skolan såg till att få kännedom om elevens förutsättningar när eleven var ny på skolan "Vi hade prov i de olika kurserna och sedan samtal. De tog även reda på hur jag bäst lär mig".

Anledningen till elevernas höga frånvaro liksom till att de halkat efter i skolarbetet är enligt eleverna själva deras eget "fel", de beskriver exempelvis att "det är upp till mig att ta tag i saker" och "det är mest att jag är lat i skolan, det är inte så att jag inte kan, men jag orkar inte". Det framkommer att någon elev är osäker på om alla lärare känner till elevens svårigheter i skolarbetet.

Eleverna beskriver att skolans insatser för att motverka elevernas höga frånvaro har bestått av samtal och täta avstämningar mellan elev och mentor. Samtal som beskrivs ha varit av både motiverande och av allvarsam karaktär. Detta tillsammans med exempel på föräldrars medverkan har enligt eleverna lett till att deras närvaro i skolan nu ökat betydligt. Eleverna säger samstämmigt att de upplever att lärarna och mentorerna bryr sig och lyssnar på eleven i syfte att hjälpa eleven "lärarna vill att man ska klara sig. Lärarna här är engagerade".

Eleverna i urvalet har något skilda redogörelser för skolans insatser för att stödja eleverna i skolarbetet. Några elever beskriver att skolans stödinsatser exempelvis består av att lärarna gör avstämningar med eleven om hur arbetsformer kan anpassas efter elevens behov. Det kan enligt eleverna ske genom att lärarna kommer fram för att fånga elevens uppmärksamhet när denne tycker att lektionen är *"tråkig"* och någon beskriver *"de förklarar väldigt bra, försöker göra det till en roligt grej, istället för att bara stå och prata, då lyssnar man inte"*. Det kan vidare ske genom att lärarna pratar med eleven om planering av studier, och om vilken typ av redovisning eleven helst föredrar; prov eller andra tester där eleven upplever att hen får vara med och påverka.

En annan bild av skolans insatser för att stödja eleverna i skolarbetet som framkommer i elevintervjuerna är att eleven erbjuds *"att gå på extra pluggtimme"*. Detta i syfte att arbeta med *"restuppgifter"* som eleven behöver färdigställa och lämna in för att få ett godkänt betyg. Det framgår av elevens redogörelse att det sedan är upp till eleven att anta erbjudandet om extra studietid och när eleven inte antagit erbjudandet har samma insats skjutits framåt, i vissa fall flera terminer, utan resultat. Eleven berättar att den uppföljning som skett gällande insatsen har bestått av att *"lärarna har varit på mig ganska många gånger, inte så att de är arga, utan säger att jag ska ta tag i det, så hjälper de mig"* och eleven lägger ansvaret här på sig själv *"jag har inte tagit tag i det, prioriterat annat"*.

I intervju med mentorer, lärare och rektorn på skolan framkommer att de har som rutin att under deras veckovisa personalmöten diskutera eventuella elevärenden och därigenom signalera till rektor om det föreligger en oro för att en elev inte ska nå målen. På det sättet har eleverna i urvalet uppmärksamats; genom att mentorer och/eller lärare lämnat en muntlig rapport då elev har haft hög frånvaro och/eller vid risk för att elev inte kommer att nå kunskapskraven i något eller några ämnen. Därefter beskriver mentorena att de i ett första skede ansvarat för att följa upp elevens skolsituation. Vid frånvaroproblematik har det skett genom samtal med elev och vid behov även tillsammans med elevens föräldrar.

Lärarna beskriver att de både informellt och i mer formella mötessammanhang har muntliga *"avstämningar"* beträffande eleverna i urvalet för att skapa en bild av elevernas respektive skolsituation. Det framgår dock att skolan i varierande grad utrett varför eleverna är frånvarande eller inte når kunskapskraven. Utifrån lärarnas redogörelser framkommer exempelvis att en elev har ett flertal F, utan att skolan utrett elevens behov. Rektorn säger att insatserna för eleverna i urvalet hittills är att betrakta som extra anpassningar varför ingen av eleverna i urvalet har något åtgärdprogram.

Både lärare och mentorer betonar vikten av goda relationer med eleverna i arbetet med stödinsatser, och redogör för att de arbetar nära eleverna *"Det handlar om att lära känna dem, skapa en relation till den"*. Här beskrivs även att lärare på olika sätt försöker arbeta med att stärka elevens motivation: *"De vill ge upp ibland, men det gäller att försöka hitta lite kortsiktiga mål för dem, och sedan visa dem när de nått ett mål, och på så vis försöka stärka självförtroendet hos dem"*.

Mentorer, lärare och rektorn beskriver att insatserna för de elever i urvalet som fått eller riskerar att få ett F består av extra studietid i det som kallas *Studiegården*. Där erbjuds eleverna hjälp med att *"beta av"* eller få hjälp med enstaka restuppgifter tillika delar av ett ämne som eleven ännu inte redovisat. I likhet med det som framkom i elevintervjuerna framställs insatsen med extra studietid bygga på elevens eget ansvar, såsom någon lärare exempelvis beskriver *"stödorganisationen bygger mycket på att eleven bestämmer sig för att gå till Studiegården och göra sina uppgifter. Bara de bestämmer sig så får de stöd"*. Rektorn uppger dock att skolan nu inför närvarokontroll och uppföljning av frånvaro för de elever som inte kommer till Studiegården som planerat.

Det framkommer att de stödinsatser som genomförs för eleverna i urvalet inte alltid följs upp och utvärderas på skolan. Lärarna, i likhet med det som framkom i elevernas utsagor, ger exempel på hur samma stödinsats följt en elev flera terminer trots att den inte gett någon effekt och någon säger *"om eleven bara kom och gjorde uppgiften så skulle det inte vara några problem"*. På det sättet framträder, enligt Skolinspektionens bedömning, en bild av att skolan i viss utsträckning lägger ansvaret för de bristande kunskapsresultaten på eleven själv. Lärare och rektorn tillstår att systematiken i arbetet med stödinsatser behöver bli tydligare *"skulle behövas mer struktur"*, *"att följa upp och fånga in... hitta stödinsatser... det arbetet kan väl utvecklas"*.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att arbetet med elevers extra anpassningar inte följs upp och utvärderas regelbundet på Wångens gymnasium vilket får till följd att vissa insatser fortlöper slentrianmässigt trots att de inte ger effekt. Vissa elever får således inte det stöd de behöver och har rätt till. Extra anpassningar kan behöva intensifieras och anpassas ytterligare utifrån elevens behov. Det kan i den processen framkomma att skolan behöver utreda eventuella behov av särskilt stöd.² Bristande rutiner för uppföljning och utvärdering av stödinsatser riskerar därför även att medföra att elevers eventuellt bakomliggande behov inte uppdagas.

² SKOLFS 2014:40. Skolverket (2014), Allmänna råd med kommentarer. Arbeta med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram. ISBN: 978-91-7559-116-2

Jämtlands Gymnasium Wången behöver därmed utveckla sitt arbete med att utreda, följa upp och utvärdera elevers behov av stöd. Skolan behöver systematiskt följa upp de insatser som genomförs och utvärdera om de utgör ett tillräckligt stöd för eleverna, eller om andra eller kompletterande insatser behöver sättas in. För att säkerställa att skolan tillgodoser elevernas behov behöver skolan även vara uppmärksam på om vidare utredning krävs för att tydliggöra elevens behov.

Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Här granskas om elevens behov av stöd är utgångspunkt för att skolans olika aktörer, till exempel mentor, lärare, elevhälsa, rektor och studie- och yrkesvägledare, arbetar gemensamt för att definiera och formulera vilket stöd eleven behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

Eleverna i urvalet uppger att de känner tillit till de vuxna på skolan. Samtliga elever ger i det avseendet exempel på ett flertal vuxna som de upplever att de kan vända sig till om de skulle behöva stöd på olika sätt. Av elevernas redogörelser att döma uppfattar de även att de vuxna samarbetar med varandra för att hjälpa eleverna. Någon elev säger bland annat "mentor stämmer av med lärarna".

Det framgår av intervjuer med mentorer, lärare och rektorn att samverkan mellan såväl mentorer och lärare som mellan olika lärare och rektorn generellt fungerar väl och när det gäller utbyte av information om olika elever, liksom för eleverna i urvalet, är det täta kontaktytor: "alla är måna om eleverna och vi sitter nära varandra", "vi har ständigt en intern dialog och pratar mycket om elever". Samverkan kring elever beskrivs ske både informellt, i arbetsrummet, och formellt, i mötesforum. I mentorernas och lärarnas redogörelser framgår dock att samverkansformerna inte är tydliga fullt ut. Det råder exempelvis viss osäkerhet kring vem som ansvarar för att säkerställa att vissa insatser genomförs för eleverna i urvalet, och alla lärare vet inte hur insatserna följs upp.

När det gäller samverkan mellan elevhälsopersonal och övrig personal uppger lärarna att elevhälsoteamet är ett stöd som kan bidra med att "man jobbar på flera olika plan" i arbetet med elever. På samma sätt framhåller rektorn att elevhälsan bidrar till en helhetsbild i arbetet med elever.

Samtliga intervjuade fastställer dock att elevhälsan inte har varit involverad i arbetet kring någon av eleverna i urvalet. Skolsköterskan och kuratorn förklarar det med att deras kompetenser inte alltid involveras i arbetet med elever med "studieproblem". De lyfter samtidigt fram att det kan saknas en special-

pedagog på skolan för att elevhälsan ska kunna bidra med kompetens och stöd i pedagogiska frågor. Likaså framkommer det i intervjuerna med lärare och mentorer, att det finns ett behov av en specialpedagog på skolan. En lärare beskriver exempelvis *"man kan sakna konkreta verktyg... kan sakna kompetens i arbetet med hur elever ska komma till sin rätt i klassrummet."* Även rektorn delar den uppfattningen och påtalar att skolan har behov av en specialpedagog som ingår i skolans organisation och som han säger *"kan bidra med en djupare analys i skolans elevhälsoarbete"*. Rektorn förklarar vidare att han anser att en specialpedagog som endast beställs för enskilda uppdrag inte tillfredsställer skolans behov. Därför har rektorn vidtagit en åtgärd där en av lärarna på skolan vidareutbildar sig till specialpedagog. Rektorn har därigenom för avsikt att tillföra specialpedagogisk kompetens inom skolans egen organisation.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Wångens gymnasium behöver utveckla samverkansformerna i processen kring utformande och uppföljning av elevers stödinsatser. Samverkan mellan skolans olika aktörer sker både formellt och informellt, men det finns otydligheter kring vem som ansvarar för stödinsatsernas genomförande liksom för uppföljningen av desamma vilket medför att insatser inte genomförs effektivt. Skolinspektionen konstaterar vidare att Wångens gymnasium har behov av specialpedagogisk kompetens i skolans arbete med att definiera och formulera elevers stödbehov, dels som en länk i samverkan mellan elevhälsan och skolans pedagogiska personal, dels som ett stöd i arbetet med elevers studiesituation på gruppnivå och anpassningar i olika lärmiljöer.

Rektorn behöver i detta avseende tydliggöra strukturer för en väl fungerande samverkan, såväl mellan lärare som mellan lärare och elevhälsan, i arbetsprocessen med att utreda, genomföra och följa upp elevers stödbehov. Rektor behöver vidare säkerställa att elevhälsan omfattar specialpedagogisk kompetens.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro.

Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.